

Bàn về các quy định của pháp luật nhằm phát triển Công trình xanh, Công trình hiệu quả năng lượng tại Việt Nam

> TS NGUYỄN TRUNG HÒA*

1. CÔNG TRÌNH XANH, CÔNG TRÌNH HIỆU QUẢ NĂNG LƯỢNG LÀ GÌ?

Công trình xanh, công trình hiệu quả năng lượng là gì? Thực tế ở Việt Nam cho thấy, nhận thức về Công trình xanh (CTX), Công trình hiệu quả năng lượng (CTHQNL) còn nhiều hạn chế. Nhiều người còn cho rằng, CTX là tòa nhà được “sơn màu xanh” (?!), có nhiều “cây xanh” trên tòa nhà cũng tạo ra CTX...

Cũng tương tự, có nhiều cán bộ quản lý Nhà nước cho rằng, chỉ cần công trình tuân thủ Quy chuẩn kỹ thuật quốc gia (QCVN 09:2017/BXD về các công trình xây dựng sử dụng hiệu quả năng lượng) là CTHQNL.

Sự hạn chế về nhận thức dẫn đến cách hiểu chưa đúng, chưa chính xác về CTX, CTHQNL, chưa có sự quan tâm đúng mức và chưa có những cơ chế, chính sách để phát triển chúng.

Theo định nghĩa của Hội đồng Công trình xanh thế giới¹, “CTX là tòa nhà, trong quá trình thiết kế, xây dựng hoặc vận hành, làm giảm hoặc loại bỏ các tác động tiêu cực và có thể tạo ra các tác động tích cực đến khí hậu và môi trường tự nhiên. CTX bảo tồn các nguồn tài nguyên thiên nhiên quý giá và nâng cao chất lượng cuộc sống của chúng ta”.

Từ đó, để được đánh giá và công nhận CTX, tòa nhà cần phải đáp ứng các yêu cầu: (i) Sử dụng tiết kiệm và hiệu quả năng lượng, nước và các nguồn tài nguyên thiên nhiên khác; (ii) Sử dụng năng lượng tái tạo từ năng lượng mặt trời, gió...; (iii) Có biện pháp giảm ô nhiễm và chất thải, tái sử dụng chất

thải; (iii) Đảm bảo chất lượng môi trường không khí bên trong nhà; (iv) Sử dụng vật liệu xây dựng bền vững, không phát thải chất độc hại; (v) Các yếu tố về môi trường được xem xét trong quá trình thiết kế, xây dựng và vận hành; (vi) Chất lượng sống của người sử dụng được xem xét trong quá trình thiết kế, xây dựng và vận hành tòa nhà; (vii) Thiết kế tòa nhà phải có khả năng thích ứng với sự thay đổi về môi trường.

Từ thực tiễn của thế giới và Việt Nam cho thấy, hoạt động xây dựng đô thị và các tòa nhà trong đô thị đã ảnh hưởng không nhỏ đến hệ sinh thái, môi trường tự nhiên, tiêu hao nhiều năng lượng, tài nguyên, môi trường sống bị ô nhiễm nặng nề. Tốc độ đô thị hóa càng lớn, ảnh hưởng tiêu cực nói trên càng lớn. Do đó, xu thế xây dựng các đô thị xanh, đô thị sinh thái, công trình xanh đang trở thành chiến lược của nhiều quốc gia trên thế giới và Việt Nam cũng không ngoại lệ.

Kinh nghiệm của thế giới² và Việt Nam cũng cho thấy, CTX mang lại nhiều lợi ích: (i) Tiết kiệm được 40% - 50% năng lượng điện; (ii) Tiết kiệm 20% - 30% nước sinh hoạt; (iii) Chất lượng cuộc sống, sức khỏe, năng suất lao động của con người trong tòa nhà tăng lên đáng kể... Ngoài hoạt động phát triển CTX, tòa nhà đáp ứng các yêu cầu về sử dụng năng lượng và được chứng nhận CTHQNL (dán nhãn năng lượng) cũng giữ vai trò quan trọng trong chính sách tiết kiệm năng lượng của quốc gia.

Tại Việt Nam, qua kết quả nghiên cứu của Dự án “Nâng cao hiệu quả sử dụng năng lượng trong các tòa nhà thương mại và chung cư cao tầng tại Việt Nam” (EECB, do Quỹ Môi trường toàn cầu (GEF), Cơ quan phát triển Liên hợp quốc (UNDP) tài trợ Bộ Xây dựng) cho thấy: (i) Nếu tuân thủ các yêu cầu tối thiểu tại Quy chuẩn kỹ thuật quốc gia về Các công trình xây dựng sử dụng năng lượng hiệu quả, tòa nhà có thể tiết kiệm được 10% - 25% so với phương thức xây dựng truyền

(*) Nguyên Vụ trưởng Vụ Khoa học Công nghệ và Môi trường, Cố vấn BQLDA EECB (Bộ Xây dựng)

Căn hộ cao cấp Diamond Lotus

thống; (ii) Nếu có giải pháp kỹ thuật hợp lý trong thiết kế, xây dựng và vận hành, năng lượng sử dụng trong các công trình xây dựng có thể giảm đến 50%, vượt các yêu cầu của Quy chuẩn kỹ thuật quốc gia; (iii) Nếu xem xét đến các giải pháp sử dụng tiết kiệm và hiệu quả vật liệu, nước, xem xét yếu tố môi trường, chất lượng không khí trong nhà, công trình có thể đạt được các chứng nhận CTX.

2. TẠI SAO PHẢI PHÁT TRIỂN CÔNG TRÌNH XANH?

Trong những năm gần đây, CTX, CTHQNL đã được các quốc gia trên thế giới phát triển mạnh mẽ. Tại khu vực Đông Nam Á và châu Á, các quốc gia như Malaysia, Singapore, Thái Lan, Nhật Bản, Đài Loan... CTX, CTHQNL đang được phát triển và đã có những tăng trưởng vượt bậc, đến 60%. Nhiều cơ chế, chính sách (tài chính và phi tài chính) được Nhà nước ban hành nhằm hỗ trợ, thúc đẩy các loại công trình này phát triển. Một số quốc gia có những quy định bắt buộc như CTX đối với tất cả các tòa nhà đầu tư công (Singapore), các giao dịch bất động sản trên thị trường phải là các tòa nhà được chứng nhận CTHQNL (Trung Quốc)...

Như đã nói ở trên, CTX, CTHQNL mang lại lợi ích to lớn và bền vững cho đất nước, cho xã hội và cho người sử dụng. Do đó, phát triển các loại công trình này là trách nhiệm của Nhà nước và xã hội. Mặc dù hoạt động phát triển CTX, CTHQNL ở phần lớn các quốc gia mang tính tự nguyện, nhưng nó đã được thể chế hóa bằng luật pháp, được Nhà nước hỗ trợ, khuyến khích với những chính sách cụ thể và thiết thực. Ví dụ như các chính sách miễn giảm thuế, vay vốn ưu đãi, hỗ trợ kinh phí thiết kế và xây dựng (Trung Quốc hỗ trợ 20 NDT (3USD)/m² sàn cải tạo Công trình hiệu quả năng lượng), thưởng các chỉ tiêu quy hoạch - kiến trúc (diện tích sàn, mật độ, tầng cao, khoảng lùi)...

Tại Việt Nam, mặc dù chưa có quy định của pháp luật và các chính sách ưu đãi, trong hơn 10 năm qua đã có gần 150 công trình được các tổ chức quốc tế đánh giá, chứng nhận Công trình xanh theo các tiêu chí LEED (Hoa Kỳ), Green Mark (Singapore), Lotus (VGBC), Edge (IFC). Đây là những công trình được đầu tư bằng nguồn vốn trong nước và nước ngoài, bằng nhận thức của chủ đầu tư về lợi ích của chúng mang lại trong suốt thời gian vận hành công trình. Thực tiễn tại Việt Nam cho thấy, đầu tư xây dựng các công trình này, chi phí có thể tăng thêm khoảng 1%-3%, song thời gian thu hồi vốn cũng khá nhanh (3-5 năm), lợi ích mà công trình này mang lại kéo dài suốt vòng đời công trình.

3. CHÍNH SÁCH NÀO ĐỂ THÚC ĐẨY PHÁT TRIỂN CÔNG TRÌNH XANH TẠI VIỆT NAM?

Cho đến nay, có khá nhiều chiến lược, định hướng, kế hoạch hành động của Nhà nước về phát triển bền vững, về môi trường, về năng lượng được ban hành. Liên quan trực tiếp đến CTX, CTHQNL, có thể kể đến Chiến lược quốc gia về Tăng trưởng Xanh³, Kế hoạch hành động quốc gia về Tăng trưởng xanh⁴, Nghị quyết về Phát triển bền vững⁵, Chương trình quốc gia về Sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả, giai đoạn 2019-2030⁶...

Nhìn lại thực tế trong lĩnh vực xây dựng nhà và công trình, có thể thấy phần lớn những nội dung chiến lược, định hướng, kế hoạch hành động vẫn chỉ tồn tại trên giấy và không ghi nhận được bất cứ chuyển biến nào trong thực tiễn xây dựng ở nước ta. Chúng ta hãy điểm qua một số nguyên nhân cơ bản sau đây:

Một là, hành lang pháp lý cho hoạt động phát triển CTX CTHQNL chưa có hoặc chưa đầy đủ. Mặc dù lần đầu tiên nội dung phát triển CTX, CTHQNL được đưa vào Luật Xây dựng

Genesis School Hanoi chính thức đạt chứng nhận Lotus Vàng của Hội đồng Xanh Việt Nam VGBC tháng 5/2019.

(sửa đổi, tháng 6/2020), song cho đến nay, việc cụ thể hóa các quy định này vẫn còn chậm và mờ nhạt. Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến việc xây dựng chính sách hỗ trợ hoạt động phát triển CTX, CTHQNL.

Hai là, chính sách khuyến khích phát triển CTX, CTHQNL không được sự quan tâm của các cơ quan quản lý Nhà nước. Không có chính sách ưu đãi, khuyến khích thì không có sự phát triển các công trình này.

Nếu chính sách ưu đãi bằng thuế, vốn gặp nhiều khó khăn trong bối cảnh ngân sách Nhà nước của Việt Nam còn hạn hẹp thì các chính sách ưu đãi bằng thưởng chỉ tiêu quy hoạch kiến trúc là khả thi, cần được nghiên cứu, áp dụng. Kinh nghiệm của thế giới và các nước trong khu vực cho thấy, tùy theo xếp hạng CTX, CTHQNL, có thể cho phép tòa nhà được: tăng diện tích sàn 1 - 2% (Singapore), 10% (Hong Kông), 15% (Hàn Quốc), 20% (Thái Lan); tăng mật độ xây dựng 0,5 - 7% (Úc)... Đây là chính sách hợp lý vì CTX, CTHQNL góp phần làm giảm áp lực lên hệ thống hạ tầng kỹ thuật cấp điện, cấp nước, thoát nước của đô thị. Bộ Xây dựng cần nghiên cứu và áp dụng các chính sách này nhằm thúc đẩy thị trường CTX, CTHQNL phát triển. Như vậy, Bộ Xây dựng mới có thể hy vọng hoàn thành mục tiêu 80 CTX, CTHQNL đến năm 2025, và đến năm 2030, hoàn thành 150 công trình như trong Chương trình quốc gia về sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả, giai đoạn 2019-2030.

Ba là, hoạt động đánh giá, chứng nhận CTX, CTHQNL trên lãnh thổ Việt Nam đang được các tổ chức quốc tế tại

Việt Nam thực hiện, nhưng chưa được nhà nước quản lý. Việc đánh giá, chứng nhận các công trình trên là nhu cầu hiện có trên thị trường và chúng cũng là thông tin cho xã hội và người sử dụng về loại “sản phẩm hàng hóa đặc biệt”. Do đó, việc đưa ra các tiêu chí, tiêu chuẩn, phương thức hoạt động đánh giá và chứng nhận các công trình trên cần phải được cơ quan nhà nước có thẩm quyền quy định, làm cơ sở pháp lý cho các hoạt động đánh giá và chứng nhận CTX, CTHQNL tại Việt Nam. Đây là yêu cầu của Luật Xây dựng (sửa đổi 2020) đã được quy định tại Điều 10, Khoản 4 và Điều 162, Khoản 2.

Trong khuôn khổ hoạt động của dự án EECB, một số các tiêu chuẩn quốc gia (TCVN) có liên quan đến đánh giá, xếp hạng và chứng nhận Công trình hiệu quả năng lượng đã được soạn thảo và trình Bộ Khoa học và Công nghệ công bố. Đây là các tiêu chuẩn quốc tế được sử dụng rộng rãi trên thế giới trong hoạt động chứng nhận Công trình hiệu quả năng lượng. Cũng trong hoạt động của dự án EECB, lần đầu tiên tại Việt Nam đã hình thành tiêu chuẩn quốc gia về phương pháp luận thiết lập Định mức năng lượng (Energy Benchmarks), khảo sát và hình thành Định mức năng lượng cho một số công trình văn phòng, khách sạn, thương mại nhiều tầng. Kết quả này sẽ giúp Bộ Xây dựng ban hành Định mức năng lượng theo yêu cầu của Luật Sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả (Điều 15, Khoản 7 và Điều 16, Khoản 1), làm cơ sở cho hoạt động Chứng nhận Công trình hiệu quả năng lượng và công tác quản lý sử dụng năng lượng trong các công trình xây dựng.

Dự án Biệt thự tư nhân K-Villa+ đạt chứng nhận Công trình xanh LOTUS Gold

Bốn là, định mức kinh tế kỹ thuật trong dự án đầu tư xây dựng là một trong những rào cản để các tòa nhà được đầu tư từ ngân sách Nhà nước tiếp cận với CTX, CTHQNL. Đó là suất vốn đầu tư, định mức chi phí tư vấn. Suất vốn đầu tư các công trình xây dựng được hình thành từ các công trình được thiết kế và xây dựng theo phương thức hiện nay, chưa tính đến các chi phí tăng thêm để đạt được các tiêu chí, tiêu chuẩn về CTX, CTHQNL. Dự án “Nâng cao hiệu quả sử dụng năng lượng trong các tòa nhà thương mại và chung cư cao tầng tại Việt Nam” đã phối hợp với Viện Kinh tế xây dựng (Bộ Xây dựng) để điều tra, khảo sát và điều chỉnh suất vốn đầu tư CTX, CTHQNL, suất vốn đầu tư CTX, CTHQNL được ban hành, sẽ thúc đẩy hoạt động CTX, CTHQNL mạnh mẽ hơn, làm giảm đáng kể năng lượng điện tiêu thụ trong các công trình xây dựng.❖

¹ What is green building? | World Green Building Council (worldgbc.org)

² The benefits of green buildings | World Green Building Council (worldgbc.org)

³ Quyết định số 1393/QĐ-TTg ngày 25/9/2012 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia về Tăng trưởng xanh.

⁴ Quyết định số 403/QĐ-TTg ngày 20/3/2014 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Kế hoạch hành động quốc gia về Tăng trưởng xanh giai đoạn 2014-2020.

⁵ Nghị quyết số 136/NQ-CP ngày 25/9/2020 của Chính phủ về Phát triển bền vững.

⁶ Quyết định số 280/QĐ-TTg ngày 13/3/2019 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chương trình quốc gia về Sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả, giai đoạn 2019-2030.